

Kuva: Kaarina Melakoski

Epp Lauk on lehdistöhistorioitsija ja Mart Kadastik tekee lehdistön historiaa; hän on tarttolaisen Edasi-lehden päätoimittaja.

Neuvostoliiton ensimmäinen sitoutumaton päivälehti

Edasin juuret ulottuvat viime vuosisadan puoleen väliin. Vuonna 1857 perustettu *Pärnun Postimies* muutti myöhemmin ilmestymispaikkakuntaa ja nimeä. Ensin lehdestä tuli *Tarton Postimies*, sitten *Uusi Postimies* ja vuonna 1948 *Edasi*.

Nykyinen, tai ainakin maaliskuinen päätoimittaja Mart Kadastik ennakoii lehden muuttavan jälleen kerran nimeään. Ehkä ensi vuonna se ilmestyy jälleen *Postimiehenä*. *Edasi* on ollut monella tavalla edelläkävijä. Siihen on ollut mahdollisuus myös sen takia, että se on yliopistokaupungin suurin lehti ja on ollut yhteistyössä yliopiston kanssa. Vuonna 1965 tehtiin *Edasin* ensimmäinen lukijatutkimus. Lehden levikki oli noin 40 000. Säännöllinen yleisönosasto alkoi ilmestyä vuodesta 1968. Vuosikymmenen taitteessa lehden levikki oli jo 70 000, vaikka Tartossa oli vain 90 000 asukasta. Lehti levisi myös ilmestymispaikkakunnan ulkopuolelle. Silloin tuli Tallinnasta määräys, että lehteä saisi painaa enintään 80 000. Vasta 1985 poisti Moskova painosrajoitukset. Levikki

kasvoi nopeasti yli sadantuhannen ja nyt tämän kuusi kertaa viikossa ilmestyvän lehden levikki on pysynyt kolmen vuotta 150 000:nä. Paperia ei riitä enempään tilaajiin, vaikka halukkaita olisi.

Sitoutumattomaksi lehdeksi

Marraskuuhun 1989 *Edasi* oli virallisesti kommunistisen puolueen lehti, mutta ohjat olivat höltyneet jo paljon aikaisemmin. Paineita päätoimittajaa kohtaan ei enää loppuvaiheessa ollut. Kun vanha sensori meni eläkkeelle vuonna 1985, uutta ei löytynyt tilalle. Lehden osoite- ja muiden tietojen joukosta katosivat sensorin tunnusnumerot.

Viime vuoden marraskuussa sopivat toimitus ja puolueen Tarton piirin ensimmäisen sihteerin, että *Edasi* muuttuu sitoutumattomaksi päivälehteksi. Jälleen *Edasi* oli edelläkävijän roolissa; siitä tuli Neuvostoliiton ensimmäinen sitoutumaton päivälehti.

Kuka oikeastaan on nyt kustantaja? Mitä tapahtuu seuraavaksi? Nämä kysymykset olivat maaliskuun puolessa välissä vielä avoimia.

Päätoimittaja Kadastik haluaisi lehdestään taloudellisesti itsenäisen osakeyhtiöpohjaisen lehden, jonka osakkeita voisi myydä myös lukijoille. Yhtiöön on kaavailtu toimituksen lisäksi mukaan myös paikallista rakennusteollisuusyhtiötä ja sveitsiläistä liikemiestä. Toimitus omistaisi osakkeista yli puolet, sveitsiläinen liike mies neljänneksen ja loput jakaantuisivat rakennusteollisuudelle ja pienomistajille. Tämä sveitsiläinen – joidenkin tietojen mukaan virolaissyntyinen, joidenkin tietojen mukaan ei – liikemies kerää jo ruplia myymällä suuren suosion saavuttanutta Pingviini-jäätelöä. Liikemiehen avulla *Edasi* rakentaa jo painotaloa, jonka pitäisi valmistua heinäkuussa.

Uuteen painotaloon hankitaan myös uusia painokoneita. Paino olisi taloudellisesti itsenäinen. Sen sijaan toimitus jäisi ns. periodikajärjestelmään, joka takaa lehtien tekoon tarvittavan paperin saamisen valtiolta. Uusi painotalo lisää painokapasiteettia niin, että päätoimittaja haaveilee uusista lehdistä. Kapasiteettia olisi vaikka pornolehden painamiseen. Sellaista kun ei nyt ole maassa ja päätoimittajan mielestä levikkipohjaa olisi. Myös perhelehteä Tartossa suunnitellaan tiiviisti.

Naiset Edasin ongelmana

Edasin toimituksessa on nyt 25 toimittajaa ja saman veran teknistä henkilökuntaa. Valokuvaajia on kolme. Kun yliopistolta valmistuu seuraavat 17 toimittajaa, Edasi palkkaa heistä monta.

Naistoimittajien lukumääräkysymykseen päätoimittaja vastaa vain sanomalla, että naiset ovat toimituksessa ongelma, koska naiset menevät suoraan koulusta opiskelemaan ja tulevat toimitukseen siinä 23-vuotiaina ja jäävät sitten kohta äitiyslomalle. Naisia on hänen mielestään toimituksessa liikaa.

Naisten paikka on päätoimittajan mielestä kotona varsinkin nyt, kun miehiä tarvitaan politiikassa. Sen veran päätoimittaja lukumääriä paljastaa, että naistoimittajilla on keskimäärin yksi lapsi, miestoimittajilla kolme.

Viime vuonna elvytetty Viron naisten liitto korostaa perheen merkitystä. Aito eestiläinen nainen on liiton mielestä hyvä perheenemäntä ja synnyttää vähintään kolme lasta.

Myös journalistikoulussa on pohdittu ammatin sukupuolijakautumaa. Tyttöjä on pyrkimässä toimittajiksi enemmän kuin poikia, mutta sisään otetaan enemmän poikia. Tähän on käytetty moniakkin perusteluja. Yksi perusteluista on liittynyt asepalvelukseen. Miesopiskeli-

jan ei ole tarvinnut mennä neuvostoarmeijaan asepalvelukseen, jos hän on osallistunut yliopiston sotilaalliseen koulutukseen.

Näin journalistikoulutukseen otettujen poikien ei ole tarvinnut mennä asepalvelukseen. Journalismin kanssa tällä poikien suosimisella ei siis ole tekemistä.

Toinenkin kuulemamme perustelu oli enemmän journalistin ulkopuolinen kuin toimittajuuteen liittyvä. Kun tytöt tulevat suoraan koulusta yliopistoon, he ovat "sinisilmäisiä". Tämänkin valintaperusteisiin vaikuttavan tekijän syyt löytyvät kasvatuksesta ja yhteiskunnan sukupuolirakenteista. Kaikesta päätellen uusia konflikteja muhii.

Ongelmia riittää

Murrosvaiheen aikana Viroon on perustettu kymmeniä uusia lehtiä. Arviot nykyisten lehtien määrästä vaihtelevat 200 ja 400 välillä. Paperipula rajoittaa lehtien kasvatamista monisivuisemmiksi ja uusien lehtien perustamista. Muutamat lehdet ovat yrittäneet ratkaista asiaa ulkomaisten yhteisyritysten kanssa.

Painotekniikan vanhanaikaisuutta valittelivat sekä toimittajat että tutkijat. Asetelma on kyllä samankaltainen, tulee Suomen malleja katsomaan melkein minkä muun maan lehtitoimittaja tahansa. Graafinen teollisuus on Suomessa kehittänyt.

Valtaosa maailman lehdistä tehdään kuitenkin vanhemmalla tekniikalla kuin Suomessa. Virolaiset haluavat uudistaa painotekniikkaa ja yksinkertaistaa lehtien valmistusprosessia. Uudella tekniikalla lehden latoo ja taittaa helposti missä tahansa, kun on sähköä käytettävissä. Painaminen vaatii suurempia uudistuksia. Muutamia lehtiä painetaan ulkomailla, kuten ruotsalaisten kanssa yhteistyötä tehtävä *Aripäev*, talouslehti.

Kaarina Melakoski